

## Himnusz az anyanyelvhez

– egy magyar tanár köszönete  
Sütő Andrásért –

„Engedjétek hozzám jönni a szavakat”  
„Engedjétek hozzám jönni önmagamat.”



Sütő András  
1927–2006

Bibliai ihletettségűek és bibliásan csengnek ezek a Sütő-mondatok.

A saját magától elidegenedett 20. század talán legszebb, legsúlyosabb mondatai. Bennünket, erdélyi gyökerekkel megáldott magyarokat, különösen megérintenek.

Szíven ütött a hír, hogy Ő is elment. El, az örökkévalóságba.

Napok óta emléktöredékek tolakodnak elő, mozaikképek, csikszeredai tanárkodásom idejéből,

mert ott és akkor még súlya volt a tisztán hangzó szónak, Sütő gondolatai világítottak. Megkínzott és felemelt egy időben. Egymásnak adtuk a könyveket, a gondolatokat. Összekovácsolódtunk általa. Szavai erősítettek a magyar szó hitében, emberi tartásban.

Mondják róla, hogy az ember és az író alapállását három szempont határozza meg: lényeglátása, az anyanyelv iránti elkötelezettsége, képalkotó fantáziája. Szerintem – ha súlypontozzuk – az anyanyelv megőrzése, a nemzet féltése a mozgatórugó. Ő nemcsak megtanulta, hitte is: „Nyelvében él a nemzet”. A kisebbségi létben ez volt az egyetlen kapaszkodó.

Honnan is jön az ő különös érzékenysége, az „isteni szikra”? Pusztakamarás szórványfalu. Nagyapja (bapó) meséiből, történeteiből kihallatszik a magyar nyelv nagysága, lehetőségei... Környezetében – miközben Arany János Toldiját olvassa – döbbenetes nyelvromlást tapasztal. Újra meg újra elolvassa Toldit, s megjegyzi: „Nyelvünk erdőzúgását hallgattam benne”. Ez szüli meg az elhatározást, mint Mikszáthban: írni, szépen írni! Ez a szándék az enyedi kohóban edződik, csiszolódik, s tetté érlelődik.

1948-ban az *Utunk* közli első novelláját, aztán egymás után jelennek meg játékos, humoros írásai. 1955-ben Veres Péter – egy azóta publikált levelezőlapra – atyai hangon szól hozzá: „Kedves öcsém! ...vigyázz! – a népieskedés hátramezsgyéjén jársz... Hegyeket lehetne elhordatni ezzel a néppel, de csak szívvel.”

1959 után megtorpan. Évekig alig közöl. Erre a „csendre” is figyelnek irodalmi berkekben. Mikor és hogyan fog

megszólalni? És Ő az *Anyám könnyű álmot ígér* címen kiadott esszéjével most már igazán berobban az irodalomba. Csóori így fogalmazott: „Sütő András, Illyés Gyulához méltó hangon magát a magyar nyelvet tette alkalmassá arra, hogy a földtől az égig érő tilalmak ellenére fájdalmainkat, haragunkat, apokaliptikus sérelmeinket elmondhassuk. Sütőt fiatalkorában megérintette a szocialista romantika, előtte is kinyílt a politikai tér, de minél előbbre jutott, élményei annál riasztóbbakká váltak. Félárbocra leengedett tekintete hozzásegítette őt ahhoz, hogy ne vesse magát újabb és újabb szelekkel, és megtörtént a felébredés. A kisebbségi magyar író önkéntes feltámadása megélenkítette az egész Kárpát-medencei magyar irodalmat!”

Minden szempontból egyedi, sütői az *Anyám könnyű álmot ígér*. Jelképrendszere döbbenetes és sziporkázó egyszerű. Sorshordozóvá válik a cöveklábú asztal, a láncos kutya, a kút, az elszalasztott méhraj. Mintha azt mondaná: Jaj, mit veszíthetünk el még!

A másik mozaikdarabka a halálba nyargaló lócsiszár vallomása: „Egyezkedés közben veszett el minden.”

A harmadik – hiszen három a magyar igazság – a *Csil-lag a máglyán* Szervét Mihályának párbeszéde Kálvinnal:

„Kálvin: Minden újtásnak hatása van.

Szervét: Eddig, s ne tovább. Pedig hiábavaló és lehetetlen bárkinek is megparancsolni, vagy bárkit is erőszakkal kényszeríteni, hogy hite, gondolkodása ilyen vagy amolyan legyen. Miként merészkedik a dőreség oly titkos lelki dolgot, amely a meggyőződés, a zabla alá vetni? Az efféle kényszer csak hazugságot és színlelést fiadzik. Az én gondolataim, János, vámentesek.” Visszhangzik e sorokban a tordai országgyűlés rendelete, s Szervéttel egyszerre Dávid Ferenc hangja is határokön átívelő, érvényes erkölcsi érték hangjává magaslik.

Szomorú, hogy Sütő nagy történelmi drámái, a tetralógia, Magyarországon alig ismertek.

A marosvásárhelyi társulatban Harag György, majd Kincses Elemér rendezésében Héjja Sándor izig-vérig hiteles játékaival gazdagabbak az erdélyiek.

Elment Sütő András, az ember, azt is mondhatnánk, a mártír. Mert most is látjuk a tömeg élén gyertyával és könyvvel, amely szigorú szimbóluma volt az igazságkövetelésnek és a jognak, amikor a látó ember a szemét vesztette, mintha akkor gyökerezett volna meg benne a halál, a szemüregben megrekedt csonkban fejlődött ki a gyilkos melanoma. Drámáiba illő jelképként.

Ő nem fogadta el a szemet szemért indulatokat. Inkább odaadta életét is.

Hisszük, hogy könnyű lesz az álma Marosvásárhelyen, a vártemplom temetőjében, a Bolyaiak mellett. Mert súlyos, gyönyörű szép álmát ránk hagyta: a szavak érvényességét és a nemzet önbecsülését.

M. Vári Judit